

Turneul Comediei Franceze

ăzînd afișele prin care O.S.T.A. anunța repertoriul bucureștean al Comediei Franceze în turneu la noi, mulți au manifestat o oarecare decepție: programul prevedea doar *Tartuffe* și *Vicieniile lui Scapin*, completate de *Un capriciu*. Molière și Musset au apărut unora — în goană veșnică e după cea mai recentă piesă a celui mai recent autor — ca o demonstrație carentă și prăfuită. Ce interes considerabil, se întrebau aceștia, pot să mai prezinte interpretarea, regia sau decorul la Molière?...

Spectacolele la care am asistat au răsturnat scepticismul pripit al unora. Experiența acumulată de trupa lui Molière s-a dovedit a fi garanția unui stil decantat de-o practică seculară.

Aș zăbovi mai întâi asupra problemei repertoriului ales. Reprezentarea unui Anouilh sau a unui Montherlant ne-ar fi învățat mult mai puține lucruri. O sonată de Beethoven e mai pilduitoare decît una de Francis Poulenc. Prezintă două valori eterne ale scenei franceze — Molière și Musset —, actorii Comediei și-au îndeplinit menirea proprie teatrului lor: aceea de a aduce pretutindeni mesajul marilor clasici. Dar prezintă opere unanim cunoscute, ei au subliniat și originalitatea stilului lor de creație.

Spectacolele cu *Tartuffe* au ilustrat multe aspecte legate de concepția artistică generală a actorilor teatrului francez. Mulți, care mai păstrau poate amintirea unui *Tartuffe* cînic și diabolic în interpretarea lui Jouvot, n-au aflat în jocul lui Jean Marchat „relieful” la care se așteptau. Un *Tartuffe* pîntecos, jovial și subtil cu măsură, lucid și pofcios, jucînd fără mari gesturi și fără mari inflexiuni vocale, ferindu-se de acel „rubato” sau de acea „pedală” pe care debutanții o pun adesea în interpretarea clasicii — așa ne-a apărut ipocritul molieresc în interpretarea lui Marchat. Și ca el, Annie Ducaux în Elmire, Lise Delamare în Dorine, François Chaumette în Orgon, Bernard Dhéran în Cléante au tălmăcit același stil de interpretare clară și profundă.

Ceea ce m-a izbit în primul rînd în comportamentul artistic al actorilor Comediei Franceze este fidelitatea cu care ei servesc textul. Pentru ei, fiecare vers al lui Molière este obiectul unei fervori, comparabile, poate, cu cea a unui preot citind evanghelia. Ei nu joacă, ci oficiază. Și cultul acesta al operei, al textului — care nu exclude examenul critic și lucid —, îi apropie pe actorii Comediei Franceze de instrumentiștii unei mari formații simfonice. Partitura constituie țelul lor unic. Nici o „colaborare” cu autorul, în sensul în care, din păcate, unii și-o mai permit, „stilizînd” vreun clasic; nici o supralicitare a textului. Important pentru acești actori de teatru este luminarea textului, redarea lui cu maximum de expresivitate, izvorîtă dintr-o dicțiune impecabilă, dar albă adesea, fără ticuri actoricești — în glas sau în gesturi. Executîndu-și fiecare astfel partitura, în această orchestră nu există vedete, în afară de dirijor, care este nu regizorul, cum s-ar crede, ci autorul. Comedia Franceză propune o perspectivă care dă de gîndit. În corelația autor-actor-regizor, de cele mai multe ori accentul cade, ca în cinematografie, pe vedetă sau pe regizor. Ne-am obișnuit să ne comunicăm impresiile spunînd: „Du-te să-l vezi pe X în regia lui Y...” „după cum afișele de film menționează cu precădere: „Un film de Cutare cu actorul Cutare...” Comedia Franceză îl pune în lumină pe autor, subordonînd regia și interpretarea actoricească respectului nedezmîniț față de text. Așa se face că niciodată nu ai impresia că-l vezi pe Seigner sau pe Marchat în rolul lui *Tartuffe*, ci că, pur și simplu, îl vezi pe *Tartuffe* interpretat de un mare actor al Comediei Franceze. Nici un interpret nu trage rolul la el, supunîndu-l propriei sale personalități (inclusiv clișeele și ticurile), ci, dimpotrivă, se estompează pe sine în fața rolului, sprijinîndu-se pe

Lise Delamare

Jean Marchat

Annie Ducaux

INTERPREȚI AI COMEDIEI FRANCEZE
văzuți de Silvan

René Camoin

Jean-Paul Rousillon

Michel Aumont

Denise Gence

Jean-Louis Jemma

Michèle André

text înainte de toate. În ultimă instanță, cu decorul și costumele de rigoare, *Tartuffe* a putut să ne-apară ca o prodigioasă lectură, care a luminat, fără ambiguitate și cu bun-gust, toate valențele textului. Plecînd de la spectacol, ai rămas, în primul rînd, cu gustul versului lui Molière, cu mesajul piesei lui Molière, cu atmosfera casei burghezului Orgon — adică cu acea impresie de ansamblu despre operă, și nu despre virtuozitatea unui interpret sau despre ingeniozitatea regizorului. Molière, în interpretarea Comediei Franceze, e ca o audiție a lui Mozart la Salzburg sau a lui Wagner la Bayreuth : o simplitate — culme a rafinamentului — pusă în slujba textului.

Legăți de valorile de text, actorii francezi au mai dovedit apoi, fie în spectacole, fie la matineurile poetice pe care le-au dat, că trebuie pulverizată și prejudecata potrivit căreia „la Comedia Franceză se declamă“... Lucrul era adevărat pentru generația lui Mounet-Sully și-a lui Nottara. (Mă întreb dacă acești mari interpreți, care au fost în concordanță cu gustul epocii lor, trăind în zilele noastre, nu ar fi fost oare deopotrivă de sensibili la exigențele vremii de azi.) Comedia Franceză (poate și sub influența cinematografului) nu mai declamă. Versul, respectat în puritatea sa, nu mai este cîntat. Linia melodică a acestuia este imperceptibil deosebită de cea a prozei. Pauzele sau insistențele pe cutare cuvînt sau cutare silabă, totdeauna meșteșugit alese, prozaizează versul, în așa măsură încît adesea rima se șterge cu totul. Dicțiunea însă nu și-a pierdut nici una din prerogativele ei. Și poate că una din marile delectări pe care le resimți ascultîndu-i pe actorii Comediei Franceze constă, fără îndoială, în admirabila valorificare muzicală a cuvîntului. Nuanțele, intențiile, trăirea — toate reies din glas, în primul rînd, și-apoi din mimică, din gesturi, din mișcare. Fiecare inflexiune, fiecare tăcere este plină de semnificații, menite să-l integreze pe spectator atmosferei generale a textului. Așa se face că d. de Chavigny, eroul lui Musset, este conte fără să fie ridicol și ingenuchează în fața doamnei de Léry fără să stîrnească risul. Interpretarea riguros fidelă a textului exclude șarja, caricatura și deci efectele ambigue — la care asistăm uneori — asupra unui public dezorîntat care ride cînd nu trebuie, sau nu ride cînd trebuie.

„Preoții“ lui Molière sînt departe de-a avea ifosele vedetelor mari și mici, pentru că totdeauna au convingerea că slujesc teatrul și nu se slujesc de el. Respectul față de operă, grija de a o reda cu cea mai mare fidelitate generează o atitudine de modestie și de simplitate artizanală, care nu exclude, ci, dimpotrivă, implică bun-gust, cultură, rafinament estetic.

Turneul Comediei Franceze ne-a dat prilejul să constatăm încă o dată că adevărata mare artă, realistă și populară, e plămădită din probitate, muncă și modestie — ca un întreit corolar al talentului.

Valentin Lipatti